

Vážení pán starosta, vážení prítomní!

Je v ťažkej situácii ten, kto musí krátko charakterizovať život Alberta Berzeviczyho a zároveň musí spomenúť všetky oblasti, v rámci ktorých pôsobil. Preto sa pri tejto slávnostnej príležitosti sústredím iba na základné informácie.

Albert Berzeviczy sa narodil 7. júna 1853 v Brezovici a zomrel 22. marca 1936 v Budapešti. Zapodieval sa ekonómiou, právom, historiografiou, dejinami umenia a bol aj politikom. Vysokoškolské štúdiá absolvoval v Košiciach a Budapešti, kde získal doktorát zo štátovedy a filozofie. V rokoch 1878 až 1881 pôsobil ako profesor na právnickej akadémii prešovského kolégia. V roku 1881 bol zvolený za poslanca uhorského parlamentu za mesto Prešov. Jeho poslanecká kariéra trvala až do roku 1918 – s výnimkou rokov 1906 až 1910. Dvakrát bol štátnym tajomníkom a v rokoch 1903 až 1905 aj ministrom na Ministerstve kultu a školstva. Vo všetkých prípadoch sa zvlášť venoval aj veciam vyššieho školstva.

Nás však nezaujíma jeho pôsobenie na politickej scéne, ale jeho činnosť na poli vedy, ved' tu a teraz spomíname na vedca a organizátora vedy. Jeho organizátorská aktivita bola veľmi rôznorodá a zasiahla do mnohých oblastí. Berzeviczy bol 13. mája 1904 zvolený za čestného člena, v decembri toho istého roku za člena riaditeľstva a v novembri **1905 za predsedu Maďarskej akadémie vied. V tejto funkcii zotrval takmer až do svojej smrti.** Bol členom druhého oddelenia akadémie, ktoré združuje filozofov a historikov. Maďarská akadémia vied slávila v roku 1925 sto rokov svojej existencie a na slávnostnom zasadnutí k tomuto výročiu mal Berzeviczy významnú reč, ktorej hlavnou myšlienkou bolo, že „veda je spoločným majetkom ľudstva a napomáhanie k jej rozvoju je spoločnou úlohou všetkých kultúrnych národov“. Zvlášť vyzdvihol, že akadémia nikdy nesmie stratiť zo svojho zorného uhla toto poslanie.

Berzeviczy však neriadil iba akadémiu, veď od roku 1900 ako podpredseda a v rokoch 1923 až 1936, teda do svojej smrti ako predseda stál na čele Kisfaludyho spoločnosti. V roku 1926 sa angažoval pri založení Maďarského PEN Clubu, ktorému predsedal od roku 1932 až do svojej smrti. Treba spomenúť aj to, že on bol prvým predsedom Maďarského olympijského výboru, ktorý vznikol v roku 1895. Z tejto funkcie abdikoval v roku 1904. Tu musím spomenúť, že nedávno som s veľkým zážitkom čítal jeho opis túry, ktorý absolvoval s jednou skupinou v roku 1878 a na ktorom zdolali Mengusovskú dolinu a dostali sa až do sedla Váhy pod Rysmi. Nebol teda iba organizátorom, ale aj aktívnym športovcom. Berzeviczy bol členom viedenskej a berlínskej akadémie vied ako aj Accademie Pontaniana, ktorá bola založená ešte v 15. storočí v Neapoli. Bol zakladajúcim predsedom spolku venujúcemu sa taliansko-maďarským kultúrnym stykom a členom Spolku Mickiewicza, ktorý bol zameraný najmä na poľsko-maďarské literárne vzťahy. Mohli by sme tu spomenúť aj ďalšie funkcie a členstvá, ale aj tento prehľad poskytuje verný obraz o tom, s akým entuziazmom a takmer nevyčerpatelňou energiou sa Berzeviczy venoval vede a kultúre.

Aj jeho prínos vo vede bol významný. Jeho hlavným dielom je v rokoch 1922 až 1937 publikovaná štvorzväzková kniha s názvom „Doba absolutizmu v Uhorsku v rokoch 1849-1865“. Za prvý diel tohto fundovaného diela, ktoré dlho bolo považované za smerodajné, získal autor v roku 1925 Veľkú cenu Akadémie. Veľa prezrádza o jeho osobnosti to, že finančný obnos z tejto ceny daroval naspäť Akadémii. Druhý diel knihy vyšiel v roku 1926. Jeho špecifickou črtou bolo, že autor v ňom do detailov predstavil aj literárno-umelecký život Uhorska v päťdesiatych rokoch 19. storočia. Recenzie vyzdvihli, že Berzeviczy v tomto diele spracoval obrovské množstvo archívneho materiálu aj sekundárnej literatúry a jednotlivé otázky skúmal do najmenších detailov a v medzinárodnom kontexte.

Albert Berzeviczy bol mimoriadne vzdelaný a vo svojej dobe predstavoval špičkového vedca. Podľa spomienok naňho to bol „literary gentleman“. V centre jeho vedeckého záujmu stáli okrem práva a ekonomiky aj umenie – predovšetkým výtvarné umenie – história, politika a otázky vzdelávania. Z nespočetného množstva jeho publikácií, ktoré uverejňoval v maďarčine, francúzštine, španielčine a taliančine teraz vyzdvihnem jednu: „Úloha strednej hornej zeme v dejinách nášho vedeckého života“ (Budapest 1901). V nej načrtáva funkcie tohto regiónu v dejinách uhorskej vzdelanosti a tú úlohu, ktorú v nej zohral, ktorá ale dodnes nie je dostatočne spracovaná a vyhodnotená. V tejto práci sa zvlášť venuje Sabinovu, Bardejovu a Prešovu. Postavil tým pomník svojmu rodisku. Tomu rodisku, ktoré teraz prostredníctvom tejto pamätnej tabule vracia Alberta Berzeviczyho svojim rodákom a prítomnosti.